

Oponentský posudek

Vedoucí práce: Mgr. Martin Heřmanský, Ph.D.

Rysková, Sarah Matilda, *Přes práh sauny: liminální/liminoidní charakter saunového rituálu*. Praha: FHS UK, 2022, 60 stran včetně příloh.

Bakalářská práce Sarah Matildy Ryskové zavádí čtenáře do horkého prostředí jedné pražské sauny kdesi na vltavském břehu. Práce přehledně sestává z krátkého úvodu, teoretické, metodologické a empirické části a shrnujícího závěru.

Jednoznačná inspirace Turnerovými koncepty liminality a liminoidu je přiznaná hned na začátku. Tento v sociální antropologii dnes již klasický koncept je pak v teoretické části rozšířen o pojmy tělesného kapitálu Loíca Wacquanta a habitus Marcela Mause, resp. Pierra Bourdieu. Nutno již na počátku konstatovat, že tato poměrná jednoduchost a jednoznačnost teoretických východisek se v průběhu výzkumu a jeho analýzy ukázala být jako nanejvýš užitečná. Autorka se pak nedostávala do situací, kdy by některý z konceptů opomněla provázat s vlastním etnografováním v sauně a v rámci saunového rituálu.

Ačkoli autorka prováděla řadu rozhovorů se zákazníky a především se saunéry/saunérkami, za zásadní považují půlroční zúčastněné pozorování a insiderství, které umožnilo lépe porozumět některým praktikám, jež by jinak zůstaly nepovšimnuté nebo nevysvětlené. Z metodologické části, ale i z pozdějšího vlastního výzkumu je rovněž patrné, že si autorka byla vědoma možného zkreslení nebo nepřesností některých úsudků. Obtíže spojené s interpretací ostatně sama přiznává (str. 16), proto se snažila o prostrídání rolí. Pokud se sama účastnila saunových ceremoniálů, vystoupila ze své role saunérky a stala se přímou účastnicí rituálu jako zákaznice (str. 18). Pro důkladnější popis saunového prostředí a následnou analýzu jednotlivých rituálů a výpovědí aktérů tento přístup považují za vhodný a ve výsledku užitečný.

Za hlavní přínos práce ovšem považují její nejrozsáhlejší (empirickou) část, kde autorka podle mého názoru prokázala nejen schopnosti detailního etnografování, ale rovněž smysl tyto detaily na určitých místech solidním způsobem zobecnit. Čtenář je do prostoru sauny, který autorka důvěrně zná, sugestivně vtahován. Dozvídá se řadu detailů například o vnitřku sauny, kterých by si běžný návštěvník nejspíš nevšiml, nebo by jim nerozuměl. Popisné části se na mnoha místech prolínají s úryvky z terénního deníku a především z rozhovorů s některými aktéry. Z těch vyplývá i jistá míra neočekávaného konfliktu, jako v případě vyvedení dvou ruskojazyčných zákazníků na jednom z ceremoniálů, nebo jiného očekávání toho, co práce saunérky obnáší, jak patrně z části rozhovoru s Marií (str. 27).

Jak již napsáno, autorka vkládá na některých místech empirických kapitol svá zobecnění vycházející z Turnerových výzkumů rituálů v před- i v moderních společnostech. V tomto smyslu nezůstává jen u konstatování, že saunový rituál má z velké části rysy liminálního společenství (communitas), ale vědoma si toho, že Turner svůj koncept liminality studoval především u zambijských Ndembuů, tvrdí, že jde spíše o liminoidní událost, která v souladu s Turnerem lépe vystihuje její mnohoznačnost v městském prostředí moderních společností.

Po formální stránce lze práci vytknout četné překlepy, stylistické i pravopisné chyby, což je zřejmě dáno tím, že celý text neprošel důkladnou jazykovou revizí. Stránka obsahová je naštěstí mnohem zdařilejší. Snad trochu více mohlo být rozpracována jinak trefná poznámka o sauněch jako novodobých šamanech (neošamanismus je dnes velké téma a, myslím nejen,

v antropologii náboženství). Rovněž pasáže o aromaterapii by se daly vhodně rozšířit o perspektivu senzorické etnografie, jelikož saunový rituál je plný smyslového vnímání. Nicméně toto by samozřejmě nejspíš autorku svedlo na jinou epistemologickou trajektorii, tuto připomínku tak nutno chápat jako případnou pobídku pro další výzkum. A konečně mohl být v úvodní části zohledněn význam sauny (parních lázní, páry atd.) v historických souvislostech a v jiných kulturách. Saunování není typické jen pro finskou či v případě bani ruskou společnost, ale jeho různé verze najdeme také v mnoha jiných společnostech (za všechny alespoň mezoamerický/aztécký *temazcal*, k němuž se rovněž vztahují různé obřady a rituály a jež je vyobrazen v kodexech již v 16. století).

Určité výtky nebo připomínky ať formálního nebo obsahového rázu nicméně neubírají na kvalitě bakalářské práce S. M. Ryskové, kterou doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení **výborně**.

V Praze, 10. 6. 2022.

Marek Halbich, Ph.D.